

Nova druzba in Polz

(Kritik. drucktes Member, life, full)

NOVA DRUŽBA IN ŠOLA

/Vprašanje novega družabnega reda in šola/

I. Uvod

Tema "Nova družba in šola" obsega prav za prav dvoje:

1/Kakšno vlogo oziroma kakšne naloge ima šole pri delu za nov družabni red.

2/Kakšna bi bila vloga šole /osnovne šole/ v novem družabnem redu, v novi družbi.

Glavno in najvažnejše je danes prvo vprašanje. Zato bomo ^{pudneus} ~~to~~ njem ~~največ~~ govorili. Odgovor na drugo vprašanje bo povečini razviden že iz prvega.

Če hočemo o tem, kakšno vlogo in nalogo naj bi imela šola pri delu za nov družabni red povedati kaj več konkretnega in določenega, moramo najprej nekoliko bližje pogledati, za kaj prav za prav gre, v čem je jedrô vprašanja o novem družabnem redu vobče in tudi še posebej pri nas v naših domačih razme-rah. Šele potem bomo lahko bomo lahko natančneje očrtali vlogo in naloge šole pri tem.

II. Nekaj temeljnih ugotovitev k vprašanju o novem družabnem

žredû vobče.

1/Nov družabni red? Red, kjer bo vsem ljudem dana možnost človeka dostojnega in stamu primerne življenja.

Ali bo ta red zares popolnoma nov? Ne, bo drugačen, vendar ne povsem nov. Temelji bodobistveno enaki, kot so danes.

Ti temelji so:

a/ Sociološko: Osebna svoboda in načelna enakopravnost vseh brez razlike rodu in spola (*Teorija osebne svobode od vel. pr. revolucije*)

b/ Gospodarsko: Svoboda v izbiri dela in konzuma ter zasebna lastnina. / Pravna oblika lastnine postranskega pomena

Odprava teh temeljev bi pomenila popoln kolektivizem z vsemi posledicami: Odprava osebne svobode, pristop do dela ~~načelna enakopravnost~~ ~~bi ukazovali~~

~~drugi bi morali ubogati~~ / Kolektivno zadovoljevanje potreb / Skupna prehrana, uniforma, kasernacija itd. ~~pristop do dela~~ ~~o~~ ~~nost izpise.~~ ~~Družba je v državljanje takega reda nemogoča.~~

V resnici ~~korajšne~~ tega danes nihče noče, niti ne bi bilo prav izvedljivo. Popoln kolektivizem v velikem obsegu je nemogoč. *Poleti obseg mogoč.*

Torej ne gre za popolnoma nov družabni red, marveč le za reforme, čeprav temeljite reforme. Če mislimo na osnovne svoboščine, ki so podlaga današnjemu redu in katerih ni mogoče popolnoma odpraviti. se pokaže, da gre le za pravo mero svobode in njenih omejitev. Te omejitve morajo biti danes precejšnje.

2/ Vsakokratni družabni red je izraz in posledica realnega razmerja kulturne, gospodarske in socialne moči p.

edinih družabnih skupin, stanov in slojev.

Vprašanje novega družabnega reda ni torej ni samo
vprašanje nekakega odkritja, kakšen red bi bil najboljši in
tudi ne zgolj enkratnega uresničenja te zamisli.

Pravi red v družbi treba vedno znova ustvarjati in
stalno vzdrževati. Kakor hitro v tej dinamiki ljudskih sil
ena skupine ali sila le za hip popusti, prevladajo takoj dru-
ge ter se prejšni red spremeni.

Časih so potrebne za to, da se približamo pravemu
redu velike spremembe, ~~xxxxxxxxxxxx~~ ki se dajo izvesti le
s politično močjo in silo. N. pr. zlom kapitalist. prevlad.
zlomiti,

~~Danes n. pr. treba predvsem odstraniti gospodarsko~~
~~in politično premoč vladajočega sloja, to je večinoma vele-~~
~~kapitala, ter tako odstraniti ovire zdravega socialnega raz~~
~~voja.~~

Pa tudi ne glede na to se morajo vsipotrebni in
koristni stanovi in sloji v družbi tako usposobiti in orga-
nizirati, da bodo znali v družbi svoje pravice varovati in
tako vzdrževati pravi red.

Vendar gospodarski kapitalizem umre.

3/Ob takem gledanju se pokaže, da je vprašanje nove-
ga družabnega reda predvsem vprašanje evolucije.

Z enkratnimi odločnimi, recimo kar revolucionarnimi

ukrepi se dajo morda odstraniti glavne ovire, Toda prava pre-
osnova družbe, ki jo treba izvesti, je stvar evolucije. Nov red
lahko nastane samo polagoma. / Rusija /

Vprašanje revolucije in evolucije torej ni tako važ-
no, kot navadno mislijo.

~~4/ Če eno splošno misel /~~ Če ena je morda ugotovljena Za to, ali je neki red dober
ali ne je merodajna stopnja splošnega blagostanja. To pa se
bistveno
ne da / zboljšati samo s preureditvijo obstoječega družabnega
ustroja.

Ne gre samo za porazdelitev, ampak za pomnožitev
sredstev, ki so nam na razpolago. To je celo glavni problem.
/ II. 262 Anglija, pri nas. /

5/ Vprašanje novega družabnega reda je v največji meri
vprašanje ljudi, njihove umske oziroma strokovne in moralne
kvalifikacije.

Moderno družabno in posebej še moderno gospodarsko živ-
ljenje je čudovito sestavljeno in zamotano. Zato je tudi di-
namika njegovega razvoja čudovito zapletena.

Če hočemo to življenje tako urediti in uravnati, da bo
v kar najpopolnejši meri ustrezalo obćim potrebam, pravi obći
blaginji, je zato potrebna še posebno sestavljena organiza-
cija.

Posebno za podružabljenje gospodarskega življenja in temu prilagojenno ureditev političnega življenja je potrebna zelo obsežna in sestavljena organizacija, ki omogoča da se v njej primerno uveljavijo vse najraznovrstnejše ljudske skupine /Korporacije, stanovska zastopstva, politična predstavništva itd. /

Vse to pa zahteva množico sposobnih in poštenih ter nesebičnih ljudi. Kje te dobiti?

Že ^{občutajug} ~~projena~~ demokratska ureditev je ~~kikaxikaka~~ propadla, ker je bila slaba in ljudje v njej niso dobro izpolnjevali svoje funkcije. To kar doživljamo zadnjih deset let pri nas in drugod po svetu je dokaz da nismo zmožni da bi svoje reči zares sami upravljali. Sedanj's vzgled ljudi je bil nesporen in aktivno in negavno javno delo.

V pravilno urejeni družbi pa bi morali prevzeti še mnogo več nalog in funkcij.

Da bi mogli te funkcije zares dobro izpolniti pa je nujno potrebno:

a/ Mnogo splošne in strokovne izobrazbe z vseh najraznovrstnejših področjih javnega življenja: kulturnega, gospodarskega in političnega, pridaj' se

b/ temeljito poznavanje aktualnih socialnih problemov našega časa

c/Mnogo trezne samozavedi in pravega socialnega ide-
alizma, ki usposablja ljudi, da se ne strašijo prevzeti vsako-
 vrstnih javnih funkcij in jih znajo nesebično izvrševati.

d) flobotični razstoj od pravega,

Vse to je toliko važnejše, ker je samo na tej podlagi
mogoča zares dobra kulturna, strokovna oziroma stanovska in
politična organizacija, ki je bistven pogoj da ~~se delovni~~
~~sloji~~ primerni uveljavijo v javnem življenju.

III. Vprašanje novega družabnega reda pri nas.

Še bolj aktualno in razumljivo pa nam postane vse
 to, če pomislimo, da bi morali pri delu za ^{nov red} ~~nov red~~ upošte-
 vati naše domače, kulturne, gospodarske in socialne razmere
ter iz njih graditi novo družbo.

Ne sicer enostransko: Potreben je tudi jasen pogled
 v splošno socialno problematiko, vendar vedno s posebnim ozi-
 roma na domače razmere.

Najprej ~~nekaj~~

potrebni naših domačih razmer
a/ nekaj splošnih ugotovitev

1/ Predvsem: Gospodarske in socialne razmere v različ-
nih delih naše dežele so dokaj različne. /Gorenjska in Dolenj-
 ska, Na Dolenjskem: Kraški predeli, Suha Krajina. Kočevski gozdni
 predel, vinorodni kraji itd. Na Štajerskem: rudniški revirji,
 Celjska in mariborska okolica, Savinjska dolina, Haloze, Slovenski

gorice, Prekmurska okraja itd/

Razlika v plačah poljskih delavcev: 8/6 din Konjice, 20/14 Kočevje. - Živiljenjska stopnja v različnih predelih je zelo različna.

Posledica te neenakosti, da so najbolj aktualni problemi novega družabnega reda povsod drugačni, da ta problem v celoti nikakor ni enoten.

Tudi velika problem je razlika

poljskega.

nehanj. Vprašanje kmeta, malega bajtarja, prekmurskega ~~delavca~~, *poljskega* vinogradarja, *gozdnih* industrijskih delavcev, v tekstilni stroki pa n.pr. v rudarstvu in kovinarstvu. Vprašanje vsakovrstnih malih obrti, itd: Vsa ta različna vprašanja se ne dajo enotno reševati - še manj s kakršnokoli enotno in velikopotezno reformo kratko in malo s sveta spraviti.

2/Pri nas ni tistih velikih socialnih problemov, ki jih poznajao v deželah, kjer je razvit latifundizem in industrijski/velekapitalizem, vsaj ne v taki meri kot drugod.

// Veleposestva z gozdovi so imela 13% zemlje, 109 tujih 14 domačih; ^{delovnih} vsak kapital 600 milijonov TPD 200/

Reveži smo, zato je razdelilna plat socialnega vprašanja pri nas še posebno malo važna.

Težišče problema: kako izboljšati stvarne pogoje go-
spodarskega in kulturnega blagostanja vobče. /Letni dohodek 1926 6162 din .

3/4a pravilno pojmovanje našega socijalnega problema
 važno upoštevati da se nahajamo na prehodu iz pretežno na-
~~/preprostega kmečkega/~~
turalnega/gospodarstva v pretežno obrtno in industrijsko
gospodarstvo. Odtod ~~velike~~ spremembe v strukturi prebivalstva
 /Industrializacija, porast ~~obrtni in~~ trgovine propadanje kmeti/

Delavci pri OUZD 1923 ca 72,000 sedaj nad 100.000
 Od 1,1milj, preb. jih danes že ca 400.000 /37%/ ne živi od
 kmečkega oziroma poljedelskega dela.

Nastajanje industrijskih središč: Kranj, Maribor

Vedno več ljudi v javnih službah: Osnov. in meščansko
 šolsko učiteljstvo: 1918 2266, 1935/36 5,252

-----b/Glavni problemi in pogoji socialnega napredka
 -----pri nas.-----

Predvsem ~~knjiti~~ ločiti:

1/Probleme kmečkega prebivalstva, ki živi vsaj v
 glavnem od poljskega dela in

2/Probleme ostalih ljudskih plasti, predvsem delavcev
in nameščencev vseh vrst, ki so življenjsko navezani na zaslu-
 žek.

To je važno ~~pridru~~

~~ker~~ je problematika v vsakem primeru bistveno različ

na

~~2XXXX~~ se

1/Težave kmečkega prebivalstva največ v tem, ker živi nekako sredi med naturalnim in menjalnim gospodarstvom.

To pomeni: primitivna proizvodnja, ki ni prilagojena trgu /pri poljedel^usu je to sploh teže kot v industriji/ pa obilico denarnih potreb, ki jih vsiljuje civilizacija. *(Na štajerskem manj izrazto kot na Kravskem)*

Zato vedno pomanjkanje denarja *Paras 13* vsi računi, ki so posneti o industrijskem življenju so tu zanič/Zadolževanje, in lov za "postranskim" zaslužkom, ki je bistven, Beg z dežela.

Za izboljšanje je silno važno, da bi znali z domačimi sredstvi dobro živeti. Naloge kmečke gospodinjje so v tem pogledu mnogo večje in težje kot pri delavski ali uradniški gospodinji. Potreba zelo obsežnega znanja.

Problem je toliko bolj aktualen in težji, ker je pri nas zemlja različna *delo 13* in je radi tega enotno izboljšanje kmetijstva nemogoče.

Posebno pereče je tudi vprašanje zdravstvene in higijenske ter starostne preskrbe na deželi. Zopet v zelo veliki meri problem znanja.

2/Socialni problemi mestnega prebivalstva, delavcev in nameščencev lažjig^oma preprostaji.

Tu gre predvsem za primerne dohodke. Vse drugo je razmeroma lahko.

Kočljiv⁴⁹ je ~~predvsem le še~~ moralni problem: ~~met~~
~~naj bi znal ob svojem dobro živeti.~~ Delavec pa bi moral znati
 s skromnimi dohodki primerno dobro in zadovoljno živeti.

To je toliko težje ker je tu nevarnost nesmotrne
potrošnje silno velika. Zato tudi nagnenje k nezadovoljstvu
 večje.

Velika težava je tudi v tem ker je naše delavstvo
 živelo povečini še včeraj na deželi kmečko življenje. To so
 ljudje, ki so strokovno nevedni, pa si tudi v boju z doloda-
jalcem ne znajo prav pomagati.

Problem minimalnih mezd in socialne zaščite je
 zato pri nas posebno težak. Vse ostaja le bolj na papirju.

Tudi tu vidimo, da bo mogoče res kaj izdatnega sto-
 riti za izboljšanje naših socialnih razmer le ~~sistematičnim~~ ^{intenzivnim}
podrobnim delom, ki bo povsod prilagojeno konkretnim razme-
ram in potrebam.

To delo naj bi koordiniral (prilagodil) prvo razmerje) delavci
~~predvsem le še~~

domačih ~~za pravilno~~ ključno, gospodarsko in socialno politiko
 pa je potreben predvsem enoten sloveski narodno gospo-
darski in socialni program. Tega pa bo mogoče zasnovati edinoli-
 na podlagi sistematičnega študija naših domačih gospodarskih
in socialnih razmer.

Posebna naloga Socialnoekonomskega instituta.

IV. Kakšna naj bo vloga in naloga šole pri vsem tem delu?

Akor vidimo je za uresničenje nove družbe potrebno zlasti dvoje:

a/Pravilno spoznanje glede ~~zixxxx~~ dejanskega stanja, ciljev in poti, ki vodijo do njihovega uresničenja.

b/Pravilna, smotrno organizirana praktična akcija, ki je zanj potrebna poleg pravilnega spoznanja zlasti še

1/primerna organizacija ljudskih sil in

2/začestna moralna usposobljenost ljudi za dobro izpolnjevanje praktičnih nalog.

Kot izobraževalna in vzgojna ustanova je šola poklicana sodelovati predvsem le pri izobraževalnem in vzgojnem delu, ki je za uresničenje novega boljšega družabnega redno potrebno. Organizatorične naloge ne spadajo v njeno področje.

Glede prvih dveh nalog: izobraževalne in vzgojne pa treba zopet ločiti ~~delaxvxxxi~~

delo v šoli in izven nje.

IV šoli je mogoče v tem pogledu storiti res kaj koristnega predvsem le indirektno, posredno.

~~Np učila le:~~ 12

a/skrb za pravilno spoznanje glede ciljev in metod ali poti, ki vodijo do nove družbe

b/skrb za primerno moralno usposobljenost ljudi.

~~Vprašanje ljudske organizacije na spada v njeno področje~~

Pa tudi ta naloga je bolj indirektna, posredna, kot indirektna, neposredna.

Posebno kolikor^{ju} za pravilno gledanje na družabno življenje in njegove probleme, in cilje njegove reforme, more ~~šola~~ osnovna šola le bolj posredno delati. (Tudi indirektno)

Neposreden študij teh vprašanj in problemov je le za zrele ljudi. Posredno pa se da tudi otroku veliko dopovedati in njegov pogled prav naravnati.

Celo za odrasle pa preproste ljudi so te stvari po večini tako zamotane in težke, da jim je mogoče le v najpreprostejši obliki na strogo realnističnih osnovah res kaj več dopovedati in zares pojasniti. Otroke pa ~~zavaja~~ zavaja ~~na~~ neposreden pouk v teh rečeh večinoma le na napačna pota.

Glede socialne vzgoje je stvar seveda deloma drugačna. Tu je mogoče tudi neposredno marsikaj storiti in doseči. Vendar bo v največ primerih tudi tu zares uspešna le posredna pot, To velja toliko bolj ker more zares pravilna socialna vzgoja sloneti zopet le na pravilnem spoznanju.

Zgledi: Dolžnost dela! Pojasniti, da je to prava socialna dolžnost.

Prizdelni dohodki

Razkošje: Zapravljanje dobrin, ki so jih drugi

s trdom proizvedli. Ali zapravljanje človeških delovnih sil-

Seveda ločiti: upravičeno in neupravičeno razkošje

~~XXXX~~

Pravilno pojmovanje meznega razmerja: pravice

delavca do podjetja. Delo se ne da plačati. Problem hlapca Jerneja.

Socialna vloga in koristnost različnih stanov.

Izven šole:

1) Potreba pravega /prosvetnega dela, ki bi bilo

kolikor le mogoče prilagojeno domačim potrebam in razmeram.

Seveda ni današi nam prosvete. Potreba prave šole.

Vsak naj se oprime predvsem tistega, kar ga naj-

b lj zanima in veseli. Posebej pa velja: Kdor hoče druge sez-

nanjati s problemi modernega družabnega življenja in njegove

preureditve in ljudi za to vzgajati mora biti najprej sam v

teh rečeh zares na jasnem. Drugače se ne da o vsem tem nič

pametnega povedati; zlasti ^{teh} ~~ker~~ človek sam ne ve, kaj zajde s

prave, realnemu življenju ne odgovorajajoče poti. /Jeglič/

4) Zadnja točka: Sodelovanje pri raziskavanju naših

domačih razmer. Hvaležno in koristno delo: Seveda le tedaj,

če se omeji predvsem na ~~sub~~ ugotavljanje dejstev in ne

toliko v oceno in presojo okolnosti, ki so odvisne tudi od svetovno nažorskega gledanja na življenje.

Učiteljstvo lahko v vseh teh pogledih mnogo stori si lahko s tem okrepi in utrdi svoj položaj med ljudstvom ter tako kot važna inteligenčna plast prevzame v njegovem kulturnem pa tudi gospodarskem in socialnem življenju važno in vplivno vlogo.

Vu to predano ratno v morh
zamerah. Rejpa v amirant e ho
sava po vlt sikhristle.